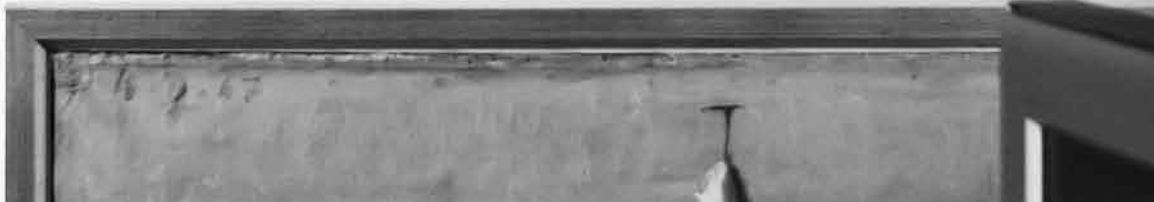

ZBERATEĽ
alebo
ZMLUVA
S DIABLŇM

ROZHOVORY PUBLICISTU PETRA ULIČNÉHO
SO ZBERATEĽOM IVANOM MELICHERČÍKOM

ZBERATEĽ

alebo

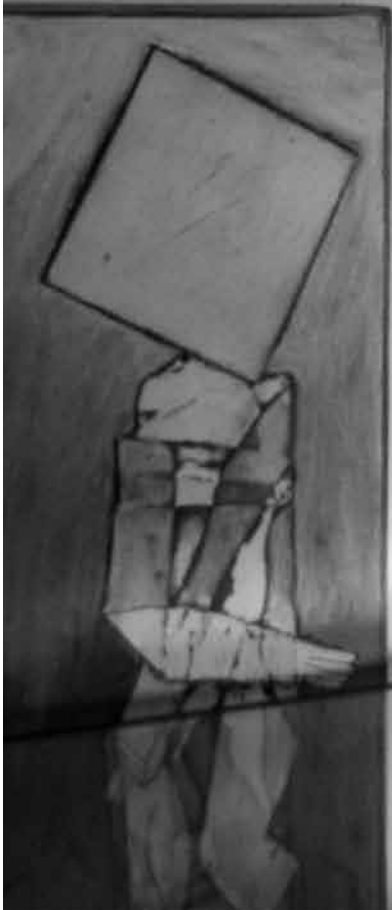
ZMLUVA S DIABLŇM

ROZHOVORY PUBLICISTU

PETRA ULIČNÉHO

SO ZBERATEĽOM IVANOM

MELICHERČÍKOM

*„Je to veľká zbierka a mám dojem, že ste začali
zbierať ešte pred svojím narodením“*

Z knihy návštev jednej z výstav Ivana Melicherčíka

adidas

adidas

adidas

PEREKELAAHAN

Vilars

ГЛА

НЕБО-РЕКЛО-РАТ

Nebo-Peklo-Raj

(namiesto úvodu)

Roky som žil s pocitom, že Ivan Melicherčík nemôže byť meno, ale názov inštitúcie. Celý rad výstav z jeho zbierok či publikačné aktivity, ktoré som registroval zhruba od 90. rokov minulého storočia ma svojím množstvom, ale najmä šírkou záberu v tomto pociť iba utvrdzovali. Galanda a galandovci, naivisti z Kovačice, Chorvátska, Slovenska a iných krajín, kmeňové umenie Afriky, domáca, česká a európska moderna... To sa mi videlo na jedného človeka akosi priveľa. Dokonca priveľa aj na zberateľa, hoci práve o nich je známe, že len čo upíšu svoju dušu diablovej, sú v sebe schopní "prebudiť" nadľudskú energiu. Aktivitu hodnú vulkánu. Viem o tom svoje. Sám som jednu takú zmluvu kedysi rohatému podpísal. A ten nerozvážny čin zo mňa urobil nevyliciteľného knihoholika, ktorý svoj byt rokmi premenil na čosi podobné obvodnej knižnici. Napriek tomu, že toho teda o zberateľstve viem dosť na to, aby som ho nespájal so zdravým rozumom, "značka" Melicherčík mi predsa len nešla do hlavy. Ale ani z hlavy von. Hm...ten asi nič nepodpisoval hocijakému čertovi, ale rovno Luciferovi... Ľudia s podobným postihnutím sa skôr či neskôr stretnú. Nie náhoda, ale zákon príťažlivosti ich k sebe nakoniec pritiahne. Raz som na káve s priateľom Mariánom Reiselom (tiež diagnóza knihoholik) debatoval - ako inak - o knihách, keď tu na mňa z ničoho nič vybaľol: "Ozaj...nechcel by si sa zoznámiť s Ivanom Melicherčíkom?" O dva dni som sa presvedčil, že Ivan Melicherčík naozaj nie je názov inštitúcie, ale meno človeka. Tak začal príbeh tejto knihy.

Nebudem tajiť, že z tej prvej návštevy som odchádzal v mierne námesačnom stave. Videl som, ako si uňho v podivuhodnej symbióze nažíva trebárs slovenská moderna a magické africké skulptúry, odzbrojujúco "úprimné" plátna naivistov vedľa groteskne deformovaných "hmyzích" kreatúr Jiřího Načeradského či umelej fauny z beštiára Jana Švankmajera, tichý, metafyzický svet Barčíkových zátiší či Kompánkových totemov v blízkosti výbušných kriviek civilizačného kardiogramu na plátnach Michaela Rittsteina...Diela a objekty s pokorou rozvíjajúce odkaz tradície vedľa tých, ktoré s ňou polemizujú, prípadne jej prikresľujú duchampovsky chuligánske fúziy. Dych vyrážajúce množstvo a pestrosť Melicherčíkovej zbierky boli síce dostatočným dôvodom, aby moje odchody domov pripomínali chôdzu astronautov na lunárnom povrchu...ale bolo v tom aj čosi iné. Nezažíval som predsa svoje prvé návštevy u človeka postihnutého bacilom zberateľstva. Videl som desiatky monumentálnych zbierok umenia, kníh či starožitností, ale nie vždy sa dostavil pocit beztiaže. Sú totiž kolekcie, kde objem zabíja obsah. A kde hmota víťazí na duchom. V takých zbierkach si predmety svoju krásu, ale najmä svoje tajomstvo, nechávajú pre seba. Neotvorí sa človeku, pretože im neposkytol možnosť naučiť sa jeho jazyk. V mauzóleách býva vždy hrobové ticho.

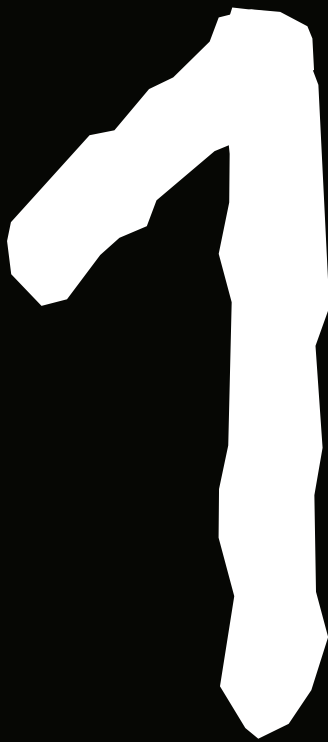
Ivan Melicherčík naučil svoju zbierku ľudskej reči. Neuzavrel ju pred svetom, nespravil z nej mŕtvy a mŕtkvy depozit, sebastredne zahľadený do svojej monumentálnosti, či nebudaj hodnoty vyjadrenej číslami. Okrem toho, že ju tak často berie "von", medzi ľudí, dokázal pospájať zdanlivo nepasujúce pestrofarebné sklíčka do kompaktnej, živej vitráže. Obrazu svojho sveta. Za každým exemplárom jeho zbierky je totiž príbeh. A ten začína vykročením – nie od človeka k predmetu, ale od človeka k človeku. Príbeh Melicherčíkovej zbierky je príbehom o návštevách stoviek ateliérov, tisíckach hodín strávených dialógmi s umelcami, o spoločne zdieľanej vášni pre svet umenia, ktorého prapôvodným zmyslom je robiť ten náš skutočný, reálny svet o čosi krajší, znesiteľnejší a obývateľnejší.

Keď vo mne dozrelo odhodlanie vyspovedať Ivana Melicherčíka, aby jeho životný a zberateľský príbeh spoznali aj ďalší, moje návštevy sa stali "pracovnými", hoci sme si z kalendára vybrali ako ideálny deň stretnutí práve nedeľu – teda deň pracovného voľna. Aj tak to boli pre mňa viac sviatočné ako pracovné okamihy, pretože jeho príbehy, umocnené atmosférou domu, kde ani jedna stena či kút nezostali nedotknuté zberateľskou vášňou, boli vždy plné aj jednej inej vášne.

Či skôr daru. Ten sa mi síce zjavoval od začiatku, ale definitívne som ho uzrel v momente, keď som urobil za textom knihy bodku. Spisovateľ a dandy Oscar Wilde o sebe prehlásil, že do svojich diel vložil všetok svoj talent, zatiaľčo svojho génia vložil do umenia žiť. Nepatrím k ľuďom, ktorých zvykne zožierať závišť, ale ak ma počas našich rozhovorov predsa len občas pohrýzla, nebola to závišť nasmerovaná na artefakty jeho zbierky. Tým artefaktom sa mi začal javiť jeho život. Svoje chlapčenské sny a túžby, prežívané nad atlasmi, známkami či pohľadnicami z lákavých končín sveta, ilustráciami a dobrodružstvami z verneoviek, príbehmi z kníh Hanzelku a Zikmunda a neskôr i sny o zbierke umenia obdivuhodne sklúbil s reálnym životom, kde zvyčajne hrajú prvé husle povinnosti a zodpovednosť, celá tá sivá próza každodennosti. Vášň pre cestovanie a zbieranie umenia bravúrne spojil so svojím "dvadsaťštyrihodinovým" povolaním žurnalistu do jednej neuveriteľne pestrej cesty. Diaľnice, ktorá vedie bez odbočiek k vysnívaným obzorom.

Knih je teda hotová, ale moje návštevy neskončili. Občas, keď ma premkne pocit, že mi každodennosť prináša viac prózy než poézie, chodím si požičovať k Ivanovi Melicherčíkovi trochu farieb a tepla z jeho zbierky. A trochu pokoja z jeho ľudskej charizmy. A samozrejme, aj čosi z toho závratného pocitu jazdy diaľnicou. Doprial by som vám, aby na vás podobný pocit dýchol z riadkov tejto knihy.

Peter Uličný
október 2011

Kapitola prvá

O známkach, verneovkách, prvom prírastku do zbierky, o tom, čo znamená byť postihnutý chorobou delirium collectoris, záhade 17 obrazov, Galandovi a galandovcoch, strašiaku falzifikátov a o tom, že každý obraz či socha má svoj príbeh...

Mám asi 7 rokov a práve začínam zbierať...

Zberateľská vášeň v chlapčenskom veku nie je výnimočným javom – začína to najčastejšie známkami a pokračuje trebárs odznakmi a nálepkami, hoci v dnešnej dobe sú to zrejme skôr zberateľské kartičky hráčov NHL. Lenže iba malé percento ľudí niečo zbiera celý život. Ty patríš práve do tej štatistickej menšiny. Máš pre túto svoju celoživotnú vášeň nejaké vysvetlenie?

Človek sa s tou vášňou zrejme rodí, tak ako má človek v génoch isté predpoklady stať sa povedzme dobrým matematikom alebo klavíristom. Všetko ostatné je skôr téma pre psychológa, zberateľ, ktorý „v tom lieta“, si málokedy kladie takéto otázky. Pretože svoje vášne človek zvyčajne nepotrebuje analyzovať a zberateľstvo je presne takáto vášeň, hraničiaca občas s horúčkou, možno až posadnutosťou. A v extrémnych prípadoch môže prerásť až do sebazničujúcej mánie či chorobnej závislosti. Ale ani keď je zberateľ už v takomto nebezpečnom štádiu, rozhodne sa svojím „stavom“ nezaobrá, nerieši ho, tá vášeň – mimochodom, ako ktorákoľvek iná - sa nesúbi s racionálnym rozmyšľaním. Pripomína to človeka v tranze. To len ľudia z jeho okolia vidia tú posadnutosť a veľakrát ho i považujú za blázna.

U teba to teda začalo tak ako u väčšiny chlapcov – známkami?

Myslím, že o čosi skôr ako známky to boli nálepky zo zápalkových škatuliek, ale na poradi nezáleží, naruživosť v tom bola od začiatku. Fakt je, že filatelii v tom čase,

hovoríme o 50. rokoch minulého storočia, bola takmer masovou záležitosťou, ved' len v triede, do ktorej som chodil, zbieralo známky minimálne pätnásť spolužiakov. Okrem toho zbierali aj moji dvaja starší bratia, takže sme to mali aj v rodine. Vyrastal som v Komárne, kde som občas navštevoval miestny klub filatelistov. Tam sa v nedeľu schádzalo niekoľko desiatok zberateľov a vymieňalo sa o dušu a sem-tam sa dalo aj niečo kúpiť. Na svoju prvú „veľkú“ kúpu si dodnes pamätám veľmi dobre. V jednom z albumov som mal okrem iných zúbkovaných pokladov aj sériu troch maďarských známok s motívmi zvierat, pretože na faunu som bol zaťažený. Dozvedel som sa, že aby bola tá séria úplná, chýba mi ešte jedna, štvrtá, s motívom jeleňa. To vyzeralo na veľmi ťažkú úlohu, lenže zrazu ju tam jeden zberateľ ponúkal. Za 7 korún, čo bol vtedy celkom slušný peniaz, zvlášť pre mňa, keďže som si sporil doslova po halieroch. Za týždeň som si dokázal naškrabať maximálne tak dve koruny, takže tá známka predstavovala môj mesačný „rozpočet“. Ale našetril som si a kúpil ju. To len tak pre ilustráciu, že som to s tým zbieraním už od detstva myslel celkom vážne. Keď tak nad tým premýšľam, známky sa tiež čiastočne podpísali pod moje budúce rozhodnutie stať sa novinárom a zároveň i cestovateľom. Prostredníctvom známok totiž človek, zvlášť v chlapčenskom veku, kedy je na isté veci obzvlášť senzitívny, objavuje svet, jeho pestrosť, rozmanitosť a mnohé tie tajuplné názvy exotických krajín a krásne obrázky priam svádzali k snívaniu, k túžbe uvidieť to všetko na vlastné oči. Ale neboli to len známky, prakticky paralelne pribúdali odznaky, pohľadnice, obaly zo žuvačiek, mince, neskôr dokonca chrobáky, vtáčie pierka, zaujímavé kamene a ešte neskôr prišlo aj na zbieranie autogramov známych osobností, vreckových

hodiniek a fajok, medzi ktorými boli aj exkluzívne kúsky. A bol som ochotný pre túto svoju vášeň podstúpiť všeličo. Keď som napríklad zbieral nálepky zo zápalkových škatuliek, chodieval som za úlovkami aj na železničnú stanicu, kde bolo zhromaždisko odpadkov a tým pádom aj koncentrovaný výskyt týchto – pre mňa vzácných – „artefaktov“. Raz som o tom dokonca napísal mikropoviedku: ako prichádzam neskoro večer domov, celý premočený, ufúľaný a ako ma otec za neskorý príchod odmenil fackou. Ale čo bola tá krátka bolesť a jedna slza na líci oproti úlovkou, ktorý som si pri svetle nočnej lampy celý rozochvený prezeral...a cítil šťastie, ktoré nepochopí ten, kto v živote nič nezbiehal. Neskôr keď som už študoval žurnalistiku, som dokonca začal zbierať noviny a časopisy, ktoré som si nechal posielat z rôznych krajín sveta. V priebehu rokov som si z každej zahraničnej cesty prinášal aj suveníry v podobe miestnych periodík. Až kým môj byt nezačal pripomínať zberné suroviny.

Zostalo ti ešte niečo z tých „raných“, chlapčenských zbierok?

Už len nepatrné fragmenty. Mnohé z tých zbierok padli za obeť pri výmenách, už omnoho neskôr, keď som začal zbierať umenie, k tomu sa ešte dostaneme. Ale spomenul som si na niečo iné, čo možno bude čiastočnou odpoveďou na tú prvú otázku – prečo niekto zbiera celý život a iného to pustí ešte v detstve, resp. ani s tým nikdy nezačne. Raz som našiel vo svojom archíve list, ktorý som v detstve písal svojim rodičom z tábora. Okrem iného v ňom detailne popisujem, čo všetko som v tom tatranskom tábore ako chlapec z nížiny zažil a videl a je tam aj takýto záznam: „...videl som už veľa zvierat. tieto: 1 orla, 3 jastrabov, 1 srnca, 8-10 veвериčiek, 1 jaštericu, 5 strák, 1 kavku, 4 pinky a iné zvieratá...“. Keď som si to po rokoch čítal, musel som sa nahlas smiať, ale ten dôkladný, až dokumentárne presný popis aj čosi prezrádza. Okrem pozorovacích vlôh, to možno hovorí aj o tom, že mám rád, keď sú veci „katalogizované“, utriedené a podchytené... Nehovoriac už o tom, že som si od chlapčenských rokov písal denník. A trvá to dodnes. A takisto si od začiatkov svojej novinárskej dráhy budujem archív fotografií, výstrižkov, vlastných článkov...